Kainuun liitto

Lausunto

25.06.2018

Asia: LVM/2038/01/2017

Luonnos digitaalisen infrastruktuurin strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot strategialuonnoksesta

Suomen saaminen tietoliikenneverkkojen kärkimaaksi on kannatettava tavoite. Kattavan ja tehokkaan tietoliikenneverkon aikaa saaminen ja sen ripeä käyttöönotto ovat välttämättömiä kehittymisen edellytyksiä pitkien välimatkojen maassa. Kuitenkin Digitaalisen infrastruktuurin strategiassa on tuotu esiin tarpeet lähinnä vain langattomien 5G -verkkojen näkökulmasta ja keinot maaseudun kiinteän laajakaistaverkon edistämiseksi puuttuvat strategiasta. Lisäksi kiinteän laajakaistarakentamisen rahoitustapoja ei linjata.

Strategiaa tulee täydentää toimenpiteillä, joilla edistetään tietoverkkojen rakentamista niille alueille, joille nopeita 5G verkkoja ei synny. Suomen tulee sitoutua EU:n asettamiin tavoitteisiin konkreettisesti, myös nopeuden osalta tavoite tulee olla, että jokaisella kotitaloudella on vuonna 2025 mahdollisuus ottaa käyttöön symmetrinen yhteys, jonka siirtonopeus on vähintään 100 Mbit/s, ja jonka nopeus voidaan nostaa yhteen gigabittiin sekunnissa tarvittaessa. Esityksessä viitataan EU-tavoitteisiin, mutta todetaan strategian tavoitteeksi vain, että Suomi voi toimia globaalissa vertailussa yhtenä edelläkävijöistä 5G-verkkojen testaamisessa, kehittymisessä ja käyttöönotossa.

Strategiassa todetaan, että valokuituyhteyksien rakentuminen on edennyt Suomessa varsin hitaasti. Tällä hetkellä nopea 100 Mbit/s kiinteä yhteys on tarjolla vain hieman yli puoleen kotitalouksista. Täysin valokuidulla toteutettu eli yli 1 Gbit/s -nopeuden mahdollistava yhteys on tarjolla vain noin 17 prosenttiin kotitalouksista. Saatavuus ei kuitenkaan tarkoita, että tällainen yhteys välttämättä olisi käytössä. Liittymän käyttöönotto edellyttää loppukäyttäjältä investointia, joka voi olla tuhansia euroja. Esimerkiksi nopeudeltaan 100 Mbit/s -yhteyksiä on käytössä vasta vain vajaassa viidesosassa kotitalouksista.

Nopea laajakaista -hanke päättyy 2018 vuoden lopussa ja puolet harvaan asutuista alueista on vielä ilman nopeita valokuituverkkoja. Yhtenä hidastavana tekijänä on joidenkin kuntien, useimmiten maakuntakeskuksen, kohdalla ollut niiltä vaaditun omarahoitusosuuden suuruus Nopeat verkot – hankkeen kautta toteutettavaan rakentamiseen. Markkinaehtoisesti verkot eivät harvan asutuksen

alueille rakennu. Maakuntakeskusten alueet ovat myös pitkälti harvaan asuttua aluetta, keskustaansa lukuun ottamatta. Myös muuta julkista tukea Euroopan maaseuturahaston kyläverkkotuen lisäksi tarvitaan. Strategiaan tulee lisätä Nopea laajakaista -hankkeen jatkoksi uusi kansallinen tukiohjelma, jossa valtiolla on tuesta aiempaa isompi osuus.

5G-verkkojen rakentumisen edistämiseen liittyvät taajuuspoliittiset toimenpiteet

5G -verkoille on esityksessä osoitettu tarvittavia taajuusalueita. Huippunopeita tiedonsiirtoyhteyksiä voidaan toteuttaa korkeilla, nykyisiä taajuusalueita huomattavasti leveämmillä, varsinaisilla 5G -taajuusalueilla. Korkeilla taajuuksilla tukiaseman kantama on hyvin lyhyt ja signaali ei etene esteiden läpi. Tukiasema voidaan tarvita jopa jokaiseen käyttötilaan (huoneeseen), mikäli halutaan käyttää suuria tiedonsiirtonopeuksia 5G-verkossa. Tästä johtuen 5G verkot eivät ole harvaanasuttujen alueiden huippunopea ratkaisu vaan tarvitaan valokuituverkko kotiin saakka (FTTH). Myös 5G-verkot pohjautuvat valokuituverkkoon, ilman valokuituyhteyttä tukiasemalta runkoverkkoon ei voida ottaa käyttöön 5G-tukiasemia.

Verkkojen kustannustehokkaan ja nopean rakentamisen edistäminen

Lupamenettelyjen ja yhteisrakentamisen edelleen kehittäminen on kannatettavaa, mutta on huomioitava, että lupakustannukset ovat vain pieni osa kiinteän verkon rakentamiskustannuksista. Sähköyhtiöiden kuituinvestointien edistäminen on kannatettava ajatus.

Nopea laajakaista -hanke päättyy 2018 vuoden lopussa ja puolet harvaan asutuista alueista on vielä ilman nopeita valokuituverkkoja. Markkinaehtoisesti niitä ei synny, tarvitaan myös muuta julkista tukea Euroopan maaseuturahaston kyläverkkotuen lisäksi. Strategiaan tulee lisätä Nopea laajakaista -hankkeen jatkoksi uusi kansallinen tukiohjelma.

Investointien ja rahoituksen riittävyyden varmistaminen

Strategiassa on mainittu että Suomessa investoidaan televerkkoihin merkittävästi muita Pohjoismaita vähemmän. Markkinaehtoisesti ei harvaan asutuille aluille rakenneta valokuituverkkoja Suomessa. Tästä hyvänä esimerkkinä on Nopea laajakaistahanke, jonka puitteissa on rakennettu osin julkisella tuella neljäsosa Suomen FTTH-saatavuudesta. Nopea laajakaista -tukiohjelma päättyy vuoden 2018 lopussa ja tämän jälkeen vain pieniä hankkeita voidaan rakentaa Euroopan maaseuturahaston tuella. Noin puolet Suomen harvaan asutuista alueista on kokonaan ilman FTTH-verkkoja ja näille alueille ei markkinaehtoisesti synny jatkossakaan sellaisia FTTH-verkkoja, joihin käyttäjillä olisi vara liittyä. Liittymismaksut muodostuvat ilman julkista tukea hyvin korkeiksi jopa kymmeniä tuhansia euroja maksaviksi.

Huippunopean kiinteän laajakaistan rakentamisen tukemista tulee tehdä myös kansallisesti vuoteen 2030 saakka alueilla, missä yhteyksiä ei markkinaehtoisesti muuten synny. Uuden kansallisen laajakaistastrategian valmistelussa tulee ottaa huomioon Nopea laajakaistahankkeen kokemukset, julkisen tuen tulisi tulla jatkossa valtiolta. Nykyiseen tukiohjelmaan osa kunnista ei ole voinut sitoutua vaikka se on valtiontuen saamisen edellytyksenä ja siksi hankkeita ei näiden kuntien alueilla

ole voinut toteutua. Kunnat voisivat halutessaan antaa lisätukea valtion tuen lisäksi yleisen ryhmäpoikkeus-asetuksen puitteissa. Nyt käytössä olevalla Euroopan maaseuturahaston tuella saadaan riittävän kattavia huippunopeita verkkoja rakennettua vain hyvin pieneen osaan Suomen maaseutualueita. Tukiehdot tukikelpoisista kustannuksista kansallisessa tuessa tulisi jatkossa olla yhtenevät Euroopan maaseuturahaston kyläverkkotukien kanssa. Näin voitaisiin eri rahoituslähteitä käyttää joustavasti ja välttää byrokratiaa. Myös maaseuturahaston tukien jatkuminen tulevina vuosina on tärkeää ja asia tulee huomioida tulevan ohjelmakauden maaseutuohjelmaa koskevissa neuvotteluissa EU:n kanssa.

Kainuun liitto esittää muiden maakuntien ohella Liikenne- ja Viestintäministeriölle, että tarvittava valtion tuki turvataan kaikille nykyisessä laajakaistaohjelmassa mukana oleville alueille. Valtio saa kasvaneina verotuloina myöntämänsä tuen takaisin suurelta osin jo rakentamisen aikana. Nämä investoinnit eivät toteudu ilman julkista tukea ja investoinnit ovat välttämättömiä kansallisesti ja aluetaloudellisesti, edistävät alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutumista sekä turvaavat kehittymisen ja tuovat työtä sekä lisäverotuloja jatkossakin.

Verkkojen rakentaminen ja kattavat hyvät tietoliikenneyhteydet turvaavat alueellisen kehittymisen, koko Suomen potentiaalin hyödyntämisen sekä edistävät alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon toteutumista. Harvan asutuksen Pohjois-Suomessa, erityisesti Lapissa ja Kainuussa, kasvava matkailuelinkeino tarvitsee kehittyäkseen hyvät liikenne ja tietoliikenneyhteydet liiketoiminnan ja myös matkailun turvallisuuden parantamiseksi.

Pitkäaikaisten ja rahoitusehdoiltaan kohtuullista rahoitusten saaminen uusille ja jo toteutuneille laajakaistan rakentamishankkeille tulee selvittää. Tällä hetkellä pankit rahoittavat hankkeita yleensä vain enintään 15 vuoden laina-ajalla kun toimijat tarvitsisivat vähintään 30 vuoden maltillista rahoitusta. Taloudellisista syistä useita uusia laajakaistatoimijoita on joutunut hakeutumaan yrityssaneeraukseen, jonka jälkeen maksuohjelma on saatu pidemmäksi, mutta samalla kuntien vastuut ovat kasvaneet. Pankit ovat käytännössä siirtäneet kunnille vastuut pitkäaikaisesta rahoituksesta takausvastuiden myötä.

Markkinoiden toimivuuden edistäminen

Strategiassa on mainittu, että valokuitumarkkinoilla voi olla sekä verkko- että palvelukilpailua. Verkkokilpailu tarkoittaa sitä, että tietyllä alueella on päällekkäisiä kilpailevia verkkoja. Käytännössä syntyy, tai on syntynyt, verkkokilpailua vain suurimpien kaupunkien keskustoissa. Suurimmassa osassa Suomea ei kuitenkaan ole pitkien etäisyyksien ja alhaisten tilaajamäärien vuoksi markkinaehtoisesti kannattavaa investoida edes yhteen valokuituverkkoon. Tällaisilla alueilla ei ole tule olemaan mitään hyötyä palvelukilpailusta, mikä tarkoittaa sitä, että yhdessä verkossa toimisi useita palveluntarjoajia. Useampi palveluntarjoaja ei pienennä valokuituverkon investointikustannusta. Suuri investointikustannus on este verkkojen syntymiselle suuressa osassa Suomea, ei palvelukilpailun mahdollinen puute.

Strategiassa on mainittu, että lisätään maakuntien ja kuntien tietoisuutta huippunopeiden yhteyksien hyödyistä sekä lisätään tietoisuutta laajakaistan rakentajille valokuituverkon rakentamisesta ja rahoitusmahdollisuuksista. Maakunnissa ja kunnissa on jo paljon tietoa, valokuituverkon rakentamisen edistämiseen ei riitä vain tiedottaminen huippunopeiden yhteyksien hyödyistä ja rakentamisen rahoitusmahdollisuuksista, eikä sen lisääminen tilanteeseen enää auta, vaan tarvitaan valtion selkeää ja johdonmukaista panostusta rakentamisen rahoittamiseen jatkossakin. Tämän lisäksi tarvitaan pitkäaikaisia maltillisia rahoitusvaihtoehtoja laajakaistarakentajille.

Julkishallinnon palvelujen digitalisoiminen nykyistä laajemmin on erittäin kannatettavaa. Huippunopeita yhteyksiä edellyttäviä julkisia ja muita palveluja ei kuitenkaan voida tuoda laajamittaisesti markkinoille tai ottaa käyttöön ilman kattavaa ja toimivaa verkkoinfrastruktuuria. Huippunopeita yhteyksiä tulisi rakentaa tulevia tarpeita, suunnitteilla olevia palveluja, niiden käyttöönottoa tai ylipäätään uusia nopeasti yleistyviä toimintatapoja ajatellen.

Tutkimuksen ja innovaatioiden tukeminen

Strategiassa tutkimus ja innovaatiotoimintaan esitetyt toimenpiteet ovat kannatettavia. Lapissa on toteutettu erityisesti liikenteeseen, mutta myös matkailuun ja muihin elinkeinoihin liittyvää testaus- ja tutkimustoimintaa. Arktiset olosuhteet ja testaukseen liittyvä osaaminen on jatkossakin hyvä hyödyntää digitalisaatioon liittyvässä kehittämistyössä. Kylmät pohjoiset olosuhteet, harva asutus ja matkailun kansainväliset asiakkaat tarjoavat testausympäristön, jonka haasteita ratkaisemalla voidaan luoda luotettavia palveluita kaikkialle maailmaan. Kun kokeiluja toteutetaan ja arvioidaan mm. autonomisen liikenteen tarvitsemaa kiinteää verkkoa, olisi välttämätöntä tarkastella yhteystarpeita kaikkien toimijoiden näkökulmasta ja pitkäaikaisena kokonaisuutena, jolloin investoinneista saataisiin laajempi hyöty ja vältettäisiin päällekkäisiä kustannuksia.

Mahdollisuus yhdistää 5G –tukiasemien vaatima valokuituverkon ja kansalaisten tietoliikenneyhteyksien rakentaminen maamme tietoliikenteen runkoreittien, myös muiden tarpeen vaatimien reittien, lisärakentamiseen, on syytä selvittää mahdollisimman pian. Yhteisrakentaminen, joka nostaisi Suomen asemaa tietoliikenteen solmukohtana, datakeskusten sijaintialueena ja digitaalitalousalan osaajana sekä digitalisaation tehokkaina hyödyntäjinä, tulisi tapahtua valtio johdolla, vähintäänkin vahvasti valtion vauhdittamana.

Muuta huomioitavaa

Yleispalveluliittymän tiedonsiirron vähimmäisnopeus on tällä hetkellä 2 Mbit/s, joka on määritelty liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella. Yleispalveluvelvoitteen tulee asetuksen mukaan myös seurata tietoliikenneyhteyksien yleistä kehitystä. Tämä vähimmäisnopeus tulee nostaa vähintään 10 Mbit/s mahdollisimman pian, koska jo vuoden 2015 Viestintäviraston tilaston mukaan suurimmalla osalla tiedonsiirtoliittymien käyttäjistä oli yli 10Mbit/s yhteys käytössään. Myös kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden liittymien tulee seurata nopeudeltaan yleistä kehitystä.

Kainuun liitto pitää erittäin tärkeänä koko maan laajakaistayhteyksien kehittämistä ja maaseutualueiden huomioimista yhdenvertaisuuden ja elinvoimaisuuden näkökulmasta. Jo rakennettujen valokuituverkkojen tehokkaaseen käyttöönottoon tulee hakea ja osoittaa aiempaa enemmän kannustimia. Liitto vaatii, että yhteyksien parantamiseen panostetaan ja investointeja tulevaisuuteen tehdään myös julkisella rahoituksella, koko Suomen ja sen eri alueiden koko potentiaalin hyödyntämiseksi.

Tämä lausunto on yhteneväinen Etelä-Pohjanmaan, Lapin, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan sekä Pohjois-Savon maakuntien liittojen kanssa yhteisesti valmistellun ja Pohjois-Karjalan liiton nimissä jätetyn lausunnon kanssa.

Karppinen Paula
Kainuun liitto - Elinkeinot ja aluekehitys, aluekehitysasiantuntija